

ઁમ્બરવાડિપાર્શ્વનાથ પ્રશસ્તિ

- મુનિ સુજસચન્દ્ર - સુયશચન્દ્રવિજયૌ

સુરત શહેર ઁટલે જિનાલયોથી મણ્ડિત ઁક ધર્મનગરી. જેમાં પ્રાચીનતા, ઁતિહાસિકતા, શિલ્પસ્થાપત્ય કે કલાકારીગરી ઁ દરેક દૃષ્ટિઁ વિવિધતા પળ જોવા મલે. અહિં આપળે સુરતનાજ સૌથી પ્રાચીન જિનાલય સન્દર્ભે વાત કરવી છે. કિંવદન્તી પ્રમાળે અહિં ગોપીપુરમાં ઁક કુમારપાઝ મહારાજાઁ બંધાવેલું દેરાસર હતું, જો કે મઝતાં ઁતિહાસિક પ્રમાળોને આધારે ગોપીપુરાનું ઁમરવાડી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું દેરાસર ઁટલે સુરતનું સૌથી પ્રાચીન જિનાલય.

સં. ૧૬૫૬માં કવિ નયસુન્દરે રચેલા શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના છન્દમાં આ તીર્થનાં નામનો સૌ પ્રથમવાર ઁલ્લેખ મલે છે. ત્યાર પછી બીજી ઁનેક રચનાઓમાં ઁમરવાડી પાર્શ્વનાથ ભગવાન સમ્બન્ધી ઁલ્લેખ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રસ્તુત કૃતિ ઁમરવાડી પાર્શ્વનાથના જિનાલયની પ્રશસ્તિ રૂપે છે. કવિઁ કૃતિમાં કેટલીક ઁતિહાસિક માહિતીઓ પૂરી પાડી છે જે આપળે જોઈશું.

કૃતિ પરિચય :

કૃતિની શરૂઆતના ૨ શ્લોકમાં કવિઁ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની સ્તુતિ કરી છે. પછીના શ્લોકમાં તાપીના તટ ઁપર રહેલ સુરતબન્દરને લાવળ્યયુક્ત સ્ત્રીના ચક્ષુસમાન સરખાવાયું છે. ઁપકેશવંશની વૃદ્ધશાખાના માળિક્યાદિ મોંઘાં રત્નોના વ્યાપારની સ્પૃહાવાઝા ----- શ્રાવકો વડે પ્રભુની ઁર્ચના કરાય છે તેવો ભાવ ચોથા શ્લોકમાં છે. પાંચમા શ્લોકના પૂર્વાર્ધમાં કવિઁ પ્રતિષ્ઠાની સંવત્, માસાદિ ગુંથ્યા છે. જ્યારે ઁત્તરાર્ધમાં પ્રતિષ્ઠિત થનાર પાર્શ્વનાથ ભગવાનને પ્રાર્થના કરી છે. અહીં પ્રશ્ન ઁ થાય કે પ્રતિષ્ઠિત થનાર પાર્શ્વનાથ ભગવાન કયા ? ઁમરવાડી પાર્શ્વનાથ કે ઁન્ય ? માનો કે આપળે ઁમરવાડી પાર્શ્વનાથને પ્રતિષ્ઠિત થનારા પાર્શ્વનાથ માનીઁ તો દેરાસરનો સંપૂર્ણ જીર્ણોદ્ધાર થયો હોઈ મૂઝનાયક ઁમરવાડી પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરવાનો પ્રસંગ આવે ઁમ માનવું પડે. ઁને જો સમ્પૂર્ણ જીર્ણોદ્ધાર હોય તો ઁન્ય પળ ઁત્થાપિત કરેલા પ્રતિમાને પ્રતિષ્ઠિત કર્યા હોય. આમ વિચાર્યા પ્રમાળે બન્યું હોય તો કવિઁ જે ‘બિમ્બં’ શબ્દ ઁકવચનનો

प्रयोज्यो छे ते अयोग्य ठरे. तेथी उमरवाडीनी प्रतिष्ठा तो कल्पी शकाय तेम नथी. तेने बदले अन्य कोई पार्श्वनाथ भगवाननी प्रतिष्ठा थई हशे एम ज मानवुं पडशे. छठे तथा सातमो श्लोक पार्श्वनाथ भगवाननी स्तुतिरूपे छे. सिद्धवधूने परणवाने माटे [चोरी]मण्डपसमान शुभ एवा मुख्य प्रासादमां भव्यजनोना वृन्दने बोलाववा कुङ्कुमथी युक्त पत्रिका समान आ जिनगृहनी प्रशस्ति माणिक्यना पुत्र पानाचंदनी अभ्यर्थनाथी मारा वडे (कवि वडे) करायानुं कवि नवमा श्लोकमां लखे छे. अहीं जिनगृह शब्द फरी एक प्रश्न ऊभो करे छे के शुं आ स्वतन्त्र चैत्य हशे के जेनी आ प्रशस्ति छे ? आ वात पण अहीं बंधबेसती नथी. कारण आगळनी जेम अहीं काव्यमां वपरायेलुं 'प्रासादमुख्ये' ए पद पार्श्वनाथ प्रभुनी प्रतिमा मुख्य प्रासादमां ज स्थापना कराई छे एम जणावे छे. कदाच जिनगृह शब्दनो अर्थ देवकुलिका एवो करिए तो आ देवकुलिकानी प्रशस्ति होय ते शक्य पण बने. जो के अमे अहीं अमारा विचारो रजू कर्या छे. कदाच अन्य कोई वातने पुष्ट करतां प्रमाणो मळी आवे तो वात जुदी. अन्त्य श्लोकमां कविए पोताना गच्छनो. तेमज गुरुना नामनो सामान्य परिचय आय्यो छे. कर्ता विशे के तेमनी परम्परा इत्यादिना सम्बन्धमां कशी नोंध मळती नथी.

प्रत परिचय :

प्रत प्रायः १९मी सदीना पूर्वार्धमां ज लखाई हशे एम प्रत जोतां अनुमान थाय. प्रतना अक्षरो स्पष्ट तेमज मोटा छे. प्रतना पानामां १२ पङ्क्ति छे. मोहनलालजी भण्डारनी प्रस्तुत झेरोक्ष प्रत संशोधनार्थे आपवा बदल भण्डारना व्यवस्थापक (सूरत)नो आभार.

श्रीउम्बरवाडिपार्श्वनाथ प्रशस्ति

ॐ श्रीपार्श्वजिनेश्वराय जगतां पूज्याय सिद्धात्मने,
सत्त्वानामभयप्रदाय भविनां क्षेमङ्कराय प्रभो ! ।
कर्मौघोत्कटहस्तियूथमथने सिंहाय पापच्छिदे,
देवेन्द्रामरवन्दिताय सततं तुभ्यं नमोस्त्वर्हते ॥१॥
रोगाग्न्यब्धिमृगेन्द्रपन्नगगजक्षोणीशयुद्धोद्भवां,
भीतिं नाथ ! निवारयाऽऽश्वसमुतां, तेषां कृपावारिधे !।

मायाबीजमयं फणीन्द्रसहितं पद्मावतीसेवितं,
 ये मन्त्रं तव नाथ ! गर्भितमिमं ध्यायन्ति हृत्पङ्कजे ॥२॥
 तापीतटिन्या उपकण्ठशोभि, श्रीसूरतं बन्दिरमस्ति रम्यम् ।
 लीलावतीनेत्रमिवास्ति....., विनोदयल्लोकभरं विलासैः ॥३॥
 तत्रास्त्युम्बरवाडिपार्श्वजिनपस्त्रैलोक्यचिन्तामणिः,
 श्रीमद्भिः सदुकेशवंशतिलकैर्यो वृद्धशाखान्वितैः ।
 माणिक्यादिमहार्हरत्ननिकरव्यापारबद्धस्पृहैः,
 सम्यक्त्वादिगुणैः सुभावकुसुमैरभ्यर्च्यते श्रावकैः ॥४॥
 अब्दे त्रिष्वष्टचन्द्रे सुखकरसुखगे माघमासे विशुद्धे,
 शुक्ले पक्षे च वारे प्रवरसुरगुरौ पञ्चमीकर्मवाट्याम् ।
 बिम्बं प्रासादमुख्ये जिनगुणरसिकैः स्थापितं यस्य सङ्घैः
 स श्रीमत्पार्श्वनाथो दिशतु भवभृतां मोक्षलक्ष्मीविलासम् ॥५॥
 जो भोगे परिहत्तु दुग्गइपए लद्धूण सामन्नयं,
 पत्तू केवलनाणदंसणदुअं सिक्खेउ भव्वे जणे ।
 सेलेसीकरणं पवज्ज लहिओ सिद्धिगणालिंगणं,
 सो वामातणओ मुणिदथुणिओ बोहीदओ होउ मे ॥६॥
 चतुर्मुखोऽसौ न च नाभियोनि-दर्शावतारोपि न विष्णुरेषः ।
 फणाधरोऽसौ न च शेषनागः पुनातु पाश्वो भुवि सङ्घलोकम् ॥७॥
 पानाचन्द्र इति प्रशस्तगुणभाक् नामास्ति माणिक्यसू-
 स्तस्याभ्यर्थनया मया जिनगृहस्येयं प्रशस्तिः कृता ।
 सिद्धिस्त्रीवरणाय मण्डपनिभे प्रासादमुख्ये शुभे,
 भव्यौघाहवयनाय कुङ्कुमयुता पत्रीव संशोभते ॥८॥
 श्री मुक्तिसौभाग्यसुवाचकेन्द्रा-स्तपागणे स्वस्तिकरे जयन्ति ।
 तेषां विनेयो विशदां प्रशस्तिं, कल्याणसौभाग्यगणिलिलेख ॥९॥
 ॥ इति श्रीउम्बरवाडिपार्श्वनाथप्रशस्तिः सम्पूर्णा ॥ श्रेयसे स्तात्
 कर्तृपाठकयोः ॥